

Statsråd Auduns permanente reform

Av Halvor
Fjermeros

- Utviklingen har stoppet opp, segregeringen er på vei inn igjen og boformer endres tilbake til institusjoner. Jeg er ikke mot kollektive boformer, men det må være valgfritt, sier statsråd Audun Lysbakken som ønsker en ny bevisstgjøringskampanje.

Dette var de sentrale problemstillinger statsråd Audun Lysbakken pekte på da han sist uke la fram et fireårsprogram for styrking av utviklingshemmedes livs- og levevilkår på vegne av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Dokumentet «Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres!» tar utgangspunkt i en forverret situasjon nesten 20 år etter at ansvarsreformen ble iverksatt ved det gamle HVPU avvikling. Det settes opp fire hovedmål der det første og viktigste er å skape økt bevissthet «om gjeldende politikk og relevant lovgivning for mennesker med utviklingshemming». En vil også samle inn levekårsdata og slår til lyd for styrking av utdanning og fagutvikling for tjenesteutøvere. I stedet for å lansere en ny reform for en omsorg i bakleksa, kunne det høres ut som om Lysbakken ville heise fanene for en «permanent reform» – om noe slikt fins.

Gjemmes og glemmes

– Den mest sentrale del i din bevisstgjøring er vel punkt en som skal gjenreise politikere og tjenesteyteres aktpågivenhet for eksisterende lover og normer. Det finnes for eksempel en lovfestet hjemmel om å utarbeide såkalt individuell plan for den enkelte beboer i fire ulike lover. Er ikke det et uttrykk for at dette feltet er overlesset av lover, mens det som egentlig etterspørres er mer empati og toleranse overfor de utviklingshemmete?

– Nei. Dette handler om å sikre samsvar mellom de lover som finnes og det faktiske tilbud som foreligger. Det er på tide å ta fatt i den snart 20 år gamle ansvarsreformen og fornye mange av de fine intensjonene som lå i den. Utgangspunktet

for reformen var jo at den gamle særomsorgen bidro til en segregering som viser er på vei inn igjen. Tross de positive sidene ved reformen, har livsvilkårene for de utviklingshemmete blitt svekket over flere år. Det finnes for mange eksempler på tilbakefall innen denne omsorgen. Derfor må vi innskjerpe at rettigheter er reelle. Det handler om troverdigheten til regelverket. For sjøl om vi har lover og forskrifter, kan de glemmes og glemmes over tid. Det er derfor sier jeg at det må skapes en ny bevissthet for hele det feltet vi her snakker om.

– Men er det ikke et uttrykk for politikens tilkortkommenhet at omsorgssvikt må møtes med lover. En kan ikke vedta en empatilov. Er ikke dette rettighetssamfunnets paradoks?

– Jeg er ikke enig i at dette er et paradoks. Det er et politisk redskap vi har for å sikre rettighetene til en bestemt gruppe i samfunnet som ikke kan utnytte rettighetene på samme måte som oss andre. Som generelt grep er jeg derimot skeptisk til rettighetsfesting.

Gjenstridige institusjoner

Under konferansen der det nye programmet fra Lysbakkens departement ble presentert, var det flere representanter for interesseorganisasjoner som la vekt på at den positive ånden fra reformens første fase var borte. Det ble snakket om ulovligheter som i urovekkende høy grad stadig påvises innen omsorgen, om nødvendigheten av å komme seg ut av skyggenes dal, om segregering som er på vei inn igjen og om mangel på stimulerende og lærende miljøer blant de ansatte i boligene. Fra Innlandet (Oppland/Hedmark) ble det

rapportert fra en undersøkelse i 48 kommuner som viser at i 12 prosent av tilfellene opererer man med institusjons-liknende boformer. En av talerne snakket om «tilbakefallssyndromet», noe som kanskje er dekkende for den rådende tilstand, to tiår etter «HVPU-reformen».

Lysbakkens svar på disse utfordringene er at departementet må sette seg ned med kommunene og ha en gjennomgang av tilstanden. Men han advarer mot at kommunene krever at staten skal betale de nødvendige tiltak, og bruke manglende betaling som sovepute. - Det er betalt for reformen den gang den ble gjennomført og vi har ikke tenkt å betale to ganger!

– Det snakkes om institusjoner som består eller gjenoppstår. Har du eksempler? Er det planene om ny «omsorgsfabrikk» i Sandnes du tenker på?

– Jeg vil ikke gå inn på enkelt eksempler. Men vi hører for mange historier til at vi kan vifte dette vekk.

– Men kollektive boformer kan vel være ideelt for mange utviklingshemmete. Det prøves ut slike flere steder i landet. Kan det

ikke også være en fordel for faglig utvikling og inspirasjon at det er større enheter?

– Jeg er ikke mot kollektiver som sådan. Men det må være valgfritt å bo i slike. Og jeg kan ikke se at det er nødvendig med større enheter for å sikre det faglige miljøet blant de ansatte, sier statsråd Lysbakken.

«Medlever-turnus»

I det siste har det blitt diskutert heftig omkring nye turnusordninger i boliger for utviklingshemmete, ikke minst i Lysbakkens egen hjemby, Bergen. En pågående byråd ivrer for nye langturnuser og såkalte medlever-turnuser og en rekke dispensasjoner er gitt for alternative arbeidstidsløsninger.

Hva mener statsråden om dette fenomenet?

– Jeg har hørt mye positivt om erfaringene med medlever-turnus både fra ansatte og brukere. Men selvsagt må de faglige tillitsvalgte lokalt ha sitt å si når det kommer til forslag om endring av turnus som krever dispensasjon fra gjeldende arbeidstidslovgiving, avslutter Audun Lysbakken.